

Organisationer, Människorättscentret och äldreombudsmannen kräver: de äldres rätt till människovärdig omsorg måste tryggas

En allt större grupp äldre personer blir utan tillräckligt serviceboende med heldygnsomsorg. Samtidigt får också allt färre hemvård. Tillgången till dessa tjänster har försämrats orimligt mycket. Finlands grundlag garanterar äldre personer rätt till tillräcklig omsorg och omvårdnad och förpliktar det allmänna att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodoses. Tillräcklig omsorg om de äldre relaterar till flera bestämmelser i grundlagen, i synnerhet till de sociala grundläggande fri- och rättigheterna.

Då det gäller serviceboende med heldygnsomsorg för äldre saknas även lagstiftning som tryggar de boendes självbestämmanderätt. Detta utsätter dem för överdrivna och till och med livsfarliga begränsningsåtgärder. Då lagstiftning som tryggar de äldres självbestämmanderätt saknas, leder det lätt till att deras olika rättigheter bryts utan stöd av lagen. De äldre får till exempel sitt integritetsskydd, sin personliga frihet och säkerhet kränkta.

Äldreombudsmannen, Människorättscentret och tolv riksomfattande organisationer kräver att Finlands regering och riksdag vidtar åtgärder för att bättre än i nuläget trygga de äldres rätt till serviceboende med heldygnsomsorg och för att vården dygnet runt bättre ska motsvara deras behov. Vi föreslår tre åtgärder för att lösa situationen.

1. Lagstiftning bereds så snart som möjligt för att trygga de äldres självbestämmanderätt vid serviceboende med heldygnsomsorg

Vid serviceboende med heldygnsomsorg har det förekommit upprepade och allvarliga problem då det gäller användningen av begränsningsåtgärder. Möjligheterna för de äldre som bor på vårdhem att röra på sig begränsas så att de binds fast i en stol eller säng under långa perioder, eftersom arbetstagarna ofta saknar kompetens för främjandet av de äldres självbestämmanderätt. Användningen av begränsningsåtgärder kan också öka av att det finns för få arbetstagare och att arbetstagarna ofta byts ut.

Begränsningsåtgärder har till och med kunnat orsaka dödsfall bland de boende på vårdhemmen. Det är också vanligt att begränsa de äldres rörelsefrihet med hjälp av lugnande läkemedel.

Utarbetandet av lagstiftning om främjande av självbestämmanderätten och användning av begränsningsåtgärder vid serviceboende med heldygnsomsorg har redan ingått i flera regeringars regeringsprogram, men hittills har den inte genomförts. Även statsminister Petteri Orpos regering har beslutat att överföra lagstiftningsarbetet till följande regering.

Lagstiftning om äldreomsorgen behöver beredas så snart som möjligt för främjande av de äldres självbestämmanderätt. Lagstiftningens huvudsakliga mål ska vara att stödja äldre personers självbestämmanderätt på olika sätt och att begränsningsåtgärder alltid utgör den sista metoden. Även vårdhemmens fysiska miljö måste utvecklas så att den bättre motsvarar behoven hos de äldre som bor där.

2. Tillgången till serviceboende med heldygnsomsorg förbättras i hela landet

Äldre personers tillgång till heldygnsomsorg har försämrats orimligt mycket. Detta har lett till att äldre personer i allt sämre skick bor hemma med stöd av alltför få tjänster. I slutet av 2024 bodde 6,4 procent av de äldre som fyllt 75 år på ett serviceboende med heldygnsomsorg, och andelen har minskat under de senaste åren.

Inom hemvården och gemenskapsboendet finns äldre personer som egentligen borde ha en vårdplats på serviceboende med heldygnsomsorg. Många äldre personer behöver hjälp dygnet runt. Om detta inte kan ordnas inom hemvården eller gemenskapsboendet, behöver den äldre få en plats på ett serviceboende med heldygnsomsorg.

Dessutom ska äldre inte placeras på sådana vårdhem där de inte får service på sitt eget språk eller så långt bort att familjen och de anhöriga inte kan besöka dem.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har gett välfärdsområdena flera anmärkningar om den svaga tillgången till tjänster för äldre samt om de långa kötiderna. Organisationerna, Människorättscentret och äldreombudsmannen vädjar till alla välfärdsområden att ordna serviceboende med heldygnsomsorg så att det bättre motsvarar de äldres behov.

3. Personaldimensioneringen vid serviceboende med heldygnsomsorg höjs så att den motsvarar de äldres behov

För närvarande finns det ofta för få anställda vid serviceboende med heldygnsomsorg i förhållande till de äldres behov. När äldre personer får serviceboende med heldygnsomsorg är de numera i behov av mer hjälp än tidigare. Då antalet anställda är färre och de äldre behöver mer hjälp än tidigare kan kvaliteten på vården försämrats och det kan lättare tas till begränsningsåtgärder för de äldre. En sådan situation kränker de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna för äldre som är i sårbar ställning.

Den lagstadgade personaldimensioneringen på serviceboende med heldygnsomsorg beräknades i början av 2025 till minst 0,6 arbetstagare som utför direkt kundarbete per invånare, medan den ännu året innan var 0,65.

I och med den minskade personaldimensioneringen har största delen av enheterna för heldygnsomsorg sänkt sin dimensionering. Enligt THL:s uppgifter har antalet anställda minskat med 3 500 yrkesutbildade personer, även om antalet invånare på serviceboende med heldygnsomsorg inte har minskat. Detta vittnar om att personaldimensioneringen till största delen har beräknats enligt miniminivån. Personaldimensioneringen måste höjas för att man ska kunna svara på de äldres behov av vård och hjälp.

Undertecknare:

Pensionstagarnas Centralförbund PCF rf

Eläkeliitto ry

Pensionärerna rf

Folkhälsan

Människorättscentret

Ikivihreät eläkeläiset ry

Kansallinen senioriliitto ry

KRELLI Kristilliset eläkeläiset ry

Minnesförbundet rf

Omaisena edelleen ry

Svenska pensionärsförbundet rf

Äldreombudsmannen

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry

Vanhustyön keskusliitto - Centralförbundet för de gamlas väl ry